

Actieplan

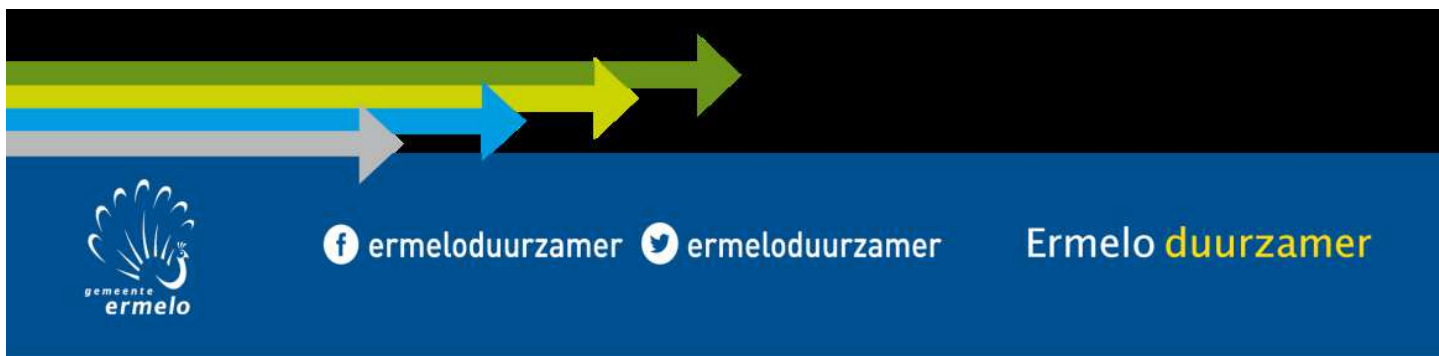
Gemeente Ermelo

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

Casnr. 19e0002739

Docnr. e190012798

Datum 18 maart 2019

1. Inleiding

Op weg naar een duurzaam Ermelo

Grote veranderingen op het gebied van onder andere de bevolkingsgroei, het klimaat, de economie en het milieu, vragen om anders denken en handelen. Ook Ermelo moet snel duurzamer worden. De Ermelose ambitie is hoog. In 2016 is met de vaststelling van het programma duurzaamheid 2016-2020 de doelstelling bekrachtigd door de raad om in 2030 een energieneutrale en in 2035 klimaatneutrale gemeente te zijn.

We zetten ons in voor een brede Ermelose beweging die werkt aan het behalen van de Global Goals (zie overzicht en toelichting in de bijlage). We willen mensen en bedrijven in onze gemeenschap bewust maken van de noodzaak van deze doelen. Inkoop kan bijdragen aan het fatsoenlijk omgaan met onze wereld onder andere door Maatschappelijk verantwoord in te kopen. We werken aan een duurzame toekomst, waarbij we het belangrijk vinden dat er evenwicht is tussen mens, natuur en economie (people, planet, profit).

We willen dat evenwicht veilig stellen zodat wij nu, maar straks ook onze kinderen en kleinkinderen, goed kunnen leven. In hoofdstuk 2 leest u meer over onze duurzaamheidsambities.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

Door als organisatie duurzaam of maatschappelijk verantwoord in te kopen dragen we bij aan onze duurzaamheidsambities. Duurzaam inkopen, waaronder Social return, klimaat bewust inkopen, Fairtrade en sociaal ondernemen zijn al jaren onderdeel van ons huidige inkoopbeleid.

Met ons inkoopbeleid willen we marktpartijen stimuleren om innovatief en maatschappelijk verantwoord te ondernemen, en geven we bovendien zelf het goede voorbeeld. Om extra aandacht en concrete stappen te zetten op het gebied van duurzaam inkopen hebben we op 14 december 2017 het landelijke Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen ondertekend. Dit betekent onder meer dat we ons gecommitteerd hebben aan het opstellen van een Actieplan MVI. In dit actieplan staat hoe we MVI goed in de organisatie gaan inbedden en welke accenten en thema's voor ons binnen MVI van belang zijn.

MVI-thema's

Met MVI kunnen we een concrete bijdrage leveren aan onze doelen en ambities op het gebied van duurzaamheid. We hebben aandacht voor alle zeven MVI-thema's:

- Klimaatbewust/milieuvriendelijk inkopen (energie neutraal, milieuvriendelijk);
- Circulair inkopen (minder gebruik, hergebruik en recycling van grondstoffen bevorderen);
- Biobased inkopen;
- Inkopen volgens Internationale Sociale Voorwaarden;
- Social Return (werkgelegenheid voor mensen met afstand tot arbeidsmarkt);
- Innovatiegericht inkopen (verkleinen ecologische voetafdruk);
- Kansen voor MKB (stimuleren lokale/regionale economie en innovatie).

We leggen de komende jaren bij inkoop en aanbestedingen de focus op deze thema's (zie toelichting in bijlage).

MVI in onze organisatie

Mooie ambities en goede voornemens op het gebied van duurzaamheid zijn niet genoeg. Om ervoor te zorgen dat we als organisatie ook daadwerkelijk aan de slag gaan met Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, stellen we strengere eisen aan ons inkoopproces en leiden we medewerkers op om bewust bezig te zijn met MVI. Een greep uit de algemene maatregelen:

- In ons startformulier voor aanbestedingen vragen we nu al expliciet hoe er met het inkooptraject Maatschappelijke waarde wordt gecreëerd;
- Inkoopers/contractbeheerders/sroi beleidsmedewerkers blijven betrokken bij het proces, ook na de aanbesteding en krijgen nadrukkelijker een taak om te controleren of partijen zich houden aan de duurzaamheids- en sroi-afspraken;
- We organiseren een training voor medewerkers over MVI;

- Inkopers en budgethouders nemen deel aan een regionale werkconferentie om kennis en informatie uit te wisselen en bewustwording en samenwerking te stimuleren.

2. Duurzaamheidsambitie

We hebben grote ambities op het gebied van duurzaamheid, volgen onder meer de thema's gebaseerd op de wereldwijde Global Goals. We werken aan alle drie de aspecten van een duurzame samenleving: people, planet, profit.

People

We streven ernaar om iedereen zoveel mogelijk te laten participeren. In werk, op school en breder in de samenleving, bijvoorbeeld met vrijwilligerswerk. Ons doel is zelfredzaamheid en (economische) zelfstandigheid. Onze opdracht is om de kwetsbare inwoner op de arbeidsmarkt te begeleiden naar werk, primair in regulier werk. Bij relevante aanbestedingen eisen we dan ook van onze leveranciers dat ze zich houden aan de gestelde voorwaarden op sociaal-maatschappelijk gebied (Social Return on Investment). We hebben hier op regionaal niveau afspraken over gemaakt. Daarnaast vinden we internationale solidariteit, Fairtrade en burgerparticipatie belangrijk.

Planet

We willen in 2030 een energieneutrale en in 2035 klimaatneutraal gemeente zijn. Om deze doelen te bereiken moeten we energie besparen, duurzame energie opwekken, zuinig omgaan met grondstoffen door minder gebruik, hergebruik en recycling en upcycling, en de Ermelose biodiversiteit verbeteren door groener te ontwerpen, in te richten en te onderhouden. Hiervoor stellen we onder meer de het Handboek inrichting openbare ruimte op. Daarnaast is ons afvalbeleid een speerpunt. In het programma duurzaamheid is opgenomen dat het aantal kilogrammen restafval moet worden terug gedrongen van 160 kg (nu) naar 100 kg in 2020 en 30 kg in 2025. Bij aanbestedingen passen we minimale landelijke duurzaamheidscriteria toe van PIANOo. In de toekomst gaan we meer circulair inkopen en aandacht besteden aan klimaatadaptie en biodiversiteit.

Profit

We streven naar een duurzame economie in Ermelo. We stimuleren daarom het lokale bedrijfsleven om innovatief en maatschappelijk te ondernemen. Bij aanbestedingen betrekken we lokale leveranciers en stimuleren innovatieve ontwikkelingen en technieken.

3. Inhoudelijke thema's

Wat doen we al en wat gaan we nog meer doen?

3.1 Klimaatbewust inkopen

In navolging van (inter)nationale afspraken willen we in 2030 energieneutraal en in 2035 klimaatneutraal zijn. Hiervoor moeten we anders omgaan met energie, en moeten we onze leefomgeving klimaatbestendiger maken tegen wateroverlast, hittestress, droogte en overstroming. Door klimaatbewust inkopen kunnen we de negatieve impact op het milieu minimaliseren door minder CO₂-uitstoot, of een positieve bijdrage leveren aan het milieu door bijvoorbeeld het tegengaan van onnodige verstening of het verminderen van regenwaterafvoer via het riool.

Wat doen we al?

Een greep uit de maatregelen die we al doen op het vlak van klimaatbewust inkopen:

- Bij onze aanbestedingen nemen we de minimale criteria van PIANOo van de 45 productgroepen mee;
- We gebruiken voor onze dienst- en bedrijfsauto's zoveel mogelijk schone brandstof (GTL of elektrisch);
- We gebruiken hout met FSC-keurmerk en lokaal hout uit eigen bossen;
- Voor onze straatverlichting hebben we deels LED-lampen gebruikt en gaan we gefaseerd over tot 100% LED-lampen;
- Nieuw gemeentelijk vastgoed wordt zo mogelijk energieneutraal en klimaatneutraal gebouwd;
- Bestaande panden worden bij renovatie zoveel mogelijk verduurzaamd (zonnepanelen, isolatie, etc.);
- Ook bij aanbestedingen voor facilitaire zaken (catering, schoonmaak, kantoorartikelen, etc.) nemen we standaard MVI en het gebruik van duurzame producten mee als criterium;
- In ons bedrijfsrestaurant werken we met biologische, seizoens- en streekproducten en wordt met een flexibel menu gewerkt waardoor zo min mogelijk eten wordt weggegooid;
- We gebruiken energie (elektriciteit) uit 100% Nederlandse wind en biogas met garantie van oorsprong, afkomstig van eigen afval;
- We doen mee aan de week zonder vlees.

Wat gaan we nog meer doen?

Bij ten minste de volgende aanbestedingen gaan we uit van ambitieuze gunningscriteria. Dit doen we in ieder geval bij de volgende aanbestedingen:

- Aanbesteding energie;
- Aanbesteding wegen met lage temperatuur asfalt;
- Aanbesteding (elektrische) personenvoertuigen;
- Nieuwbouw of renovatie gemeentelijk vastgoed;
- Renovatie en verduurzaming van het gemeentehuis met warmte-koude installatie;
- Nieuwbouw van het zwembad/Sportcentrum, uitgangspunt is energie- en klimaatneutraal;
- Circulair inkopen van afvalcontainers (30 of 50 % circulair);
- Pilot openbare ruimte Duurzaam integraal, klimaatadaptief;
- Bij de aanbestedingen voor koffieautomaten (2019) zetten we meer in op hergebruik/recycling van materialen;
- Bij aanbestedingen voor facilitaire zaken/wmo onderzoeken we de mogelijkheid voor leasen/huur in plaats van aanschaffen zoals we bijvoorbeeld al doen bij multifunctionals en wmo-hulpmiddelen.

3.2 Circulair inkopen

Landelijk wordt gestreefd naar een circulaire economie in 2050, waarin afval niet bestaat. In Ermelo sluiten we bij deze doelstelling aan. Dit doen we door zuinig om te gaan met grondstoffen door reductie, hergebruik, recycling en het stimuleren van de kringloopgedachte. Ook stimuleren we het intensiveren van productgebruik, bijvoorbeeld door producten te (laten) delen en producten multifunctioneel te maken of te gebruiken. Met circulair inkopen borgen we dat de producten of materialen aan het einde van de levensduur of gebruiksfase weer optimaal in een nieuwe cyclus worden ingezet.

Wat doen we al?

- Bij projecten in de openbare ruimte gebruiken we deels gerecycled materiaal, bijvoorbeeld in asfalt, betonfunderingen, ophogingen en straatmeubilair, maar ook hergebruik, reductie en herontwikkeling heeft onze aandacht.
- We zetten in op het terugwinnen van grondstoffen uit ons afval. In onze afvalaanpak hergebruiken we diverse grondstoffen, zoals PMD, Gft, glas, oud papier en karton, textiel, hout en metalen.
- Ermelo streeft bij inkoop naar maximaal hergebruik van producten, componenten en grondstoffen en maximaal waarde behoud. Dankzij de gezamenlijke volumes kan optimaal gebruik maken van slagkracht op duurzame be- en verwerking van de ingezamelde grondstoffen.
- We onderzoeken de mogelijkheden van het aanschaffen van klike's (afvalcontainers voor particulieren) van herbruikbaar materiaal. Afhankelijk van de uitkomsten (haalbaarheid) wordt dit bij de komende aanbesteding voor nieuwe klike's meegenomen.
- In het inkoopbeleid is de bouwblokken methode opgenomen. Hiermee kan bij aanbestedingen de waarde van de inspanningen voor Social Return (SROI) worden gemeten.

Wat gaan we nog meer doen?

- De bouwblokkenmethode meer en beter toepassen;
- Bij (aanbestedingen voor) nieuw- of verbouw van vastgoed zetten we nog meer in op gebruik van hergebruikte materialen;
- We verkennen de kansen voor een circulaire economie (wat is de omvang van de uitdaging voor afval en grondstoffen bij het Ermelose bedrijfsleven). Onderdeel hiervan is ook het zo mogelijk meenemen van deze aanpak bij aanbestedingen, bijvoorbeeld door specifieke voorlichting aan bedrijven op het gebied van circulair inkopen;
  - Bij de renovatie het verduurzamen van het gemeentehuis.
  - Bij de nieuwbouw van het sportcomplex (sporthal en zwembad), energie- en klimaatneutraal bouwen.

3.3 Kansen voor lokaal bedrijfsleven

We willen de lokale economie stimuleren. De inzet van lokale bedrijven voor de levering van goederen, diensten of werken draagt bij aan de werkgelegenheid in Ermelo en het verkleinen van onze 'ecologische voetafdruk'. We vinden het daarom belangrijk dat lokale ondernemers (kunnen) meedoen aan aanbestedingen. Bij aanbestedingen benutten we de kansen om lokaal in te kopen, binnen de kaders van (inter)nationale wet- en regelgeving. Zo bieden we lokale bedrijven de kans om zich te verdiepen in duurzaamheid en werken we aan een duurzame gemeenschap.

Wat doen we al?

- Bij onderhandse aanbestedingen betrekken we lokale leveranciers, waar mogelijk en zinvol, in de concurrentie. Absolute voorwaarde is wel dat zij voldoen aan de criteria die aan een specifieke levering worden gesteld (omvang, ervaring, kwaliteit, service etc.) tegen een concurrerende prijs;
- Beneden de laagste aanbestedingsdrempel (€ 50.000) kopen we waar mogelijk bij Ermelose leveranciers in, mits deze voldoen aan de bovengenoemde absolute voorwaarde;
- We geven voorlichting aan lokale (midden-en klein) bedrijven over inkoopbeleid en aanbestedingen.

Wat gaan we nog meer doen?

- We zetten ons beleid voort door lokale (regionale) aanbieders te blijven betrekken bij aanbestedingen;
- Daarnaast geven we voorlichting over vergroting van de kansen bij aanbestedingen (bijvoorbeeld door te wijzen op MVO-verklaring/PSO-ladder, CO2-ladder).

3.4 Social Return

Sociale Return on Investment is een aanpak om meer werkgelegenheid te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de inkoop maken we afspraken met opdrachtnemers over het creëren van extra arbeidsplekken, werkervaringsplekken of stageplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Wat doen we al?

- We passen de voorwaarde Social Return in ieder geval toe bij gemeentelijke opdrachten vanaf het Europese drempelbedrag voor leveringen, diensten en werken. Waar mogelijk doen we dit ook bij opdrachten onder dit drempelbedrag;
- We nemen Social Return op als contract-eis. Dit verplicht de opdrachtnemer om bij arbeidsintensieve opdrachten (opdrachten met een arbeidsdeel van minstens 30% van de totale opdrachtsom) minimaal 5% van de opdrachtsom excl. BTW te besteden aan de invulling van Social Return;
- Wanneer de opdracht arbeidsextensief is (bij loonsom minder is dan 30% van totale opdrachtsom), is de contract-eis 2% van de opdrachtsom. Opdrachtnemers die vanaf de start van de uitvoering van de opdracht en gedurende de gehele duur van de opdracht aan minimaal trede 2 van de PSO Ladder voldoen (en dit kunnen aantonen met een geldig PSO certificaat; niet ouder dan 2 jaar), voldoen aan de Social Return contract-eis van 2% of maximaal 5%;
- We hebben zo eenduidig en duidelijk mogelijke beleids- en uitvoeringsregels opgesteld op regionaal niveau en passen de bouwblokkenmethode toe;
- We hebben een coördinator Social Return om de uitvoering van social return in goede banen te leiden.

Wat gaan we nog meer doen?

- We gaan Social Return afspraken beter handhaven, hier ligt een rol voor de gemeentelijke contractbeheerders. We hebben onder het kopje "In stand houden van toezeggingen" oftewel sanctie een tekst opgenomen dat het niet behaalde toegezegde deel wordt gestort in een nog te realiseren SR-fonds;
- Return verplichting. Er mag geen prikkel zijn om niet te voldoen aan de social return verplichting.

4. MVI in de organisatie

Om MVI goed in te bedden in onze organisatie investeren we in het verankeren van MVI in beleid en werkwijze, in het vergroten van kennis en in het communiceren over MVI, zowel intern als extern.

Wat doen we al?

- We vragen standaard aandacht voor MVI door het invullen van het startformulier bij aanbestedingen;
- De inkoper controleert of de aanbesteding voldoet aan de minimumcriteria MVI;
- We passen bij elke aanbesteding de minimale duurzaamheidscriteria van PIANOo toe;
- In het gemeentelijke inkoopbeleid hebben we de gemeentelijke doelstellingen op het gebied van duurzaamheid nadrukkelijk opgenomen.

Wat gaan we nog meer doen?

- We gaan in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte uitdrukkelijk aandacht besteden aan MVI
- De inkoper heeft de rol door te vragen in hoeverre MVI is meegenomen in het proces;
- Indien MVI niet wordt meegenomen, moet de budgethouder dit goed beargumenteren;
- We belonen bedrijven die duurzame inspanning of resultaat tonen door in de aanbesteding ruimte te bieden voor innovatieve duurzame oplossingen en meer dan nu de gunningscriteria bij de selectie te hanteren;
- We doen kennis en ervaring op door minstens 5 (pilot)projecten met MVI-impact op te starten:
  - aanbesteding energie;
  - aanbesteding wegen;
  - aanbesteding (elektrische) personenvoertuigen;
  - aanbesteding renovatie en verduurzaming van het gemeentehuis;
  - aanbesteding nieuwbouw sportcomplex (sporthal en zwembad) energie- en klimaatneutraal;
- We verbeteren de implementatie van MVI binnen de eigen organisatie door hierover in 2019 een training te geven aan medewerkers;
- Inkopers hebben vanaf nu een rol in de contractbeheersing, en blijven hierdoor betrokken bij het proces, ook na de aanbesteding. Zij kunnen zo direct nagaan of partijen zich aan de duurzaamheidsafspraken houden;
- Vanuit contractbeheersing verzamelen we informatie voor monitoring vanuit de Actieplan MVI;
- We verdiepen ons in c.q. ontwikkelen een monitorsystematiek om aantoonbaar inzicht te krijgen in de duurzame en SROI meerwaarde die wordt behaald in projecten;
- We organiseren samen met gemeenten in de regio een bijeenkomst met inkopers en budgethouders om kennis en informatie uit te wisselen, bewustwording te stimuleren en samenwerking te bevorderen;
- We evalueren en actualiseren het actieplan jaarlijks;
- We geven het goede voorbeeld over de uitvoering van het actieplan en het delen van ervaringen via PIANOo;
- We organiseren een startbijeenkomst over het gemeentelijk inkoopbeleid met betrekking tot het onderdeel MVI;
- De gemeente Ermelo wil 2019 zelf gecertificeerd zijn op de CO2-prestatieladder.

Bijlage

Algemene toelichting MVI-thema's

Klimaatbewust/milieuvriendelijk inkopen

Bij milieuvriendelijke inkopen gaat het om het voorkomen of minimaliseren van een negatieve impact op het milieu, of het leveren van een positieve bijdrage aan het milieu, bijvoorbeeld door het creëren van natuurlijke waarden. Er worden verschillende onderwerpen onderscheiden zoals: energie en klimaat, materialen en grondstoffen, water en bodem, leefomgeving, natuur, biodiversiteit en ruimte, gezondheid en welzijn. Voor de productgroepen die veel door overheden worden ingekocht en een aanzienlijke milieu-impact kennen (zoals dienstauto's of bedrijfskleding), zijn milieucriteria-documenten opgesteld. Hierin staan onder meer minimumeisen en meer ambitieuze gunningcriteria.

Circulair inkopen

In de circulaire economie bestaat afval niet. Verspilling van grondstoffen wordt tegengegaan door de herbruikbaarheid van producten en materialen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Bij circulair inkopen borgt de inkopende partij dat de producten of materialen aan het einde van de levens- of gebruiksduur weer optimaal in een nieuwe cyclus worden ingezet. Cruciaal hierbij is waardebehoud van producten en materialen: waardevernietiging door 'downcycling' (bijvoorbeeld A4 papier dat wordt verwerkt tot toilet papier) moet zoveel mogelijk worden voorkomen.

Biobased inkopen

Veel van de producten die we dagelijks gebruiken zijn gemaakt van fossiele grondstoffen. Er zijn echter steeds meer 'biobased' alternatieven voor handen, gemaakt van hernieuwbaar, organisch materiaal. Het kan interessant zijn om te kiezen voor biobased alternatieven omdat de kosten gedurende de levensduur lager kunnen liggen en het productieproces vaak milieuvriendelijker is. Bij biobased inkopen worden producten ingekocht die geheel of gedeeltelijk van hernieuwbare grondstoffen zijn gemaakt. Het gebruik van fossiele grondstoffen wordt teruggedrongen, waardoor de transitie naar een CO₂-arme economie wordt ondersteund.

Inkopen volgens Internationale Sociale Voorwaarden

De internationale sociale voorwaarden richten zich op het bevorderen van de internationale arbeidsnormen, zoals het tegengaan van dwangarbeid, slavernij, kinderarbeid en discriminatie. Het toepassen van de internationale sociale voorwaarden bij grote opdrachten voor leveringen, diensten en werken draagt bij aan het uitbannen van zulke misstanden in de inkoopketen. De internationale sociale voorwaarden vereisen namelijk dat leveranciers actie ondernemen om risico's voor de arbeidsnormen en mensenrechten in de keten te verkleinen.

Social Return

Sociale Return on Investment is een aanpak om meer werkgelegenheid te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de inkoop worden afspraken gemaakt met opdrachtnemers over het creëren van extra arbeidsplekken, werkervaringsplekken of stageplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Innovatiegericht inkopen

Bij innovatiegericht inkopen wordt gezocht naar een innovatieve oplossing of laat de opdrachtgever ruimte aan de ondernemer om een innovatieve oplossing aan te bieden. Het kan bijvoorbeeld gaan om een volledig nieuwe innovatieve oplossing, maar ook om de verdere ontwikkeling van de eigenschappen van een bestaand 'product'.

Kansen voor MKB

Het verbeteren van de toegang voor het MKB is een van de doelstellingen van de Aanbestedingswet 2012. In de praktijk blijkt dat er voor MKB-bedrijven belemmeringen zijn om deel te nemen aan aanbestedingen, zoals omvangrijke opdrachten, disproportionele of onduidelijke geschiktheidseisen, hoge administratieve lasten, langdurige raamcontracten en gebrek aan kennis over aanbesteden. Volgens de grondbeginselen van het aanbestedingsrecht mag de overheid geen enkel bedrijf voortrekken of uitsluiten, dus ook geen MKB-bedrijf. In veel landen zijn of worden maatregelen genomen om de toegang van het MKB tot overheidsopdrachten te vereenvoudigen.

Global Goals

De 193 leden van de Verenigde Naties stelden in 2015 een mondiale agenda voor duurzame ontwikkeling op. Zij tekenden voor een ambitieus pakket doelen: de Global Goals. Daarmee geven de VN-leden, waaronder ook Nederland, aan zich te zullen inspannen om een einde te maken aan onder andere armoede, ongelijkheid en klimaatverandering. In totaal zijn er 17 doelen die de wereld tot een betere plek moeten maken in 2030.

Energieneutraal

Energieneutraliteit betekent voor de gemeente Ermelo dat de gehele energievraag van woningen, bedrijven en de eigen organisatie duurzaam wordt opgewekt binnen de eigen gemeentegrenzen.

Klimaatneutraal

Klimaatneutraliteit betekent voor de gemeente Ermelo dat de gemeente netto geen broeikasgassen als kooldioxide (CO₂), methaan (CH₄), lachgas (N₂O) en een aantal fluorverbindingen laat vrijkomen; deze gassen versterken namelijk het natuurlijke broeikaseffect met gevolgen voor het klimaat en de maatschappij.